

Bu sayıda...

Toplum ve Bilim'in elinizdeki "Sınırlar ve Türkiye'de Sınır Çalışmaları" sayısı, sosyal bilimler literatüründe giderek daha fazla yer bulan Sınır Çalışmaları alanına giriş yapmayı hedefleyerek Türkiye ve bölge odaklı coğrafi sınır incelemelerini konu alıyor. Böyle bir sayı hazırlamamıza sebep, hem Türkçe yazında henüz yeni yeni örneklerini görmeye başladığımız coğrafi sınır incelemelerine alan açmak hem de Türkiyeli okuru uluslararası sınır yazınıyla tanıştırmak istememizdi. Sayıya hızlıca göz atmak, coğrafi sınırların siyasi, iktisadi, coğrafi, tarihî, sosyal, etnografik ve dilsel olarak kurulmasına gösterilen ilginin henüz serpilmeğe başladığını gösterecektir. Sayıda yer verilen yazarların çoğunun henüz 'çiçeği burnunda' araştırmacılar oluşu da bunu destekliyor.

Kanımızca sınır çalışmaları literatürünü ayırt eden en önemli noktalar, coğrafi sınırların kendisini bir araştırma nesnesi olarak görüp ve sınırdan ve sınırda yaşayanlardan doğru, merkezlere bakmak olduğu söylenebilir.

Birinci Dünya Savaşı sonrası emperyal güçlerin insiyatifinde küresel ölçekte gerçekleşen siyasi-idari yeniden-tanzim çerçevesinde ortaya çıkan kolonyal/ulus-devlet sınırları bölgesel birtakım tadilatlarla yetmiş seneye yakın bir süre değişmeden kaldı. Bilhassa 1980 sonrası yeni iletişim ve ulaşım teknolojileriyle küresel mal, insan ve fikir akışının hızlanması, Soğuk Savaş'ın sona erip Sovyetler Birliği'nin dağılması ve Doğu Bloku'nun yıkılması, Avrupa Birliği'nin genişlemesi gibi bir dizi etken ise, ulus-devlet sınırlarının fiziken yeniden çizilmesine ve/veya yeni anlamlar yüklenmesine yol açtı. Bu anlamda, 1990'lı yıllar boyunca eleştirel coğrafyacıların 19. yüzyıldan beri küresel ve uluslararası işbölümüne dayalı bir kapitalist ekonomi içinde yaşadığımızı ileri süren Dünya Sistemi Teorisi'nden hareketle sınır incelemelerine yönelip, "ulus-devlet toprakları ve halklarının hiyerarşik bir ağ içinde karşılıklı olarak içerildiği ya da dışlandığı sınır çizme süreçlerine" odaklanması tesadüf değildir (Newman, 2003: 13; ayrıca bkz. Kolosov, 2005).

Sınır çalışmaları, 1970'lerden beri eleştirel coğrafyanın yanı sıra, güvenlik-strateji çalışmaları, antropoloji, tarih, ekonomi, hukuk gibi disiplinlerin kesintili olarak yürüttüğü araştırmaları bir araya toplayarak disiplinler arası bir 'alan' haline getirdi. Fakat yine de sınır çalışmalarının devlet incelemelerinin ortaya çıkardığı devlet teorisi ya da sınıf incelemelerinin ortaya çıkardığı sınıf teorisi gibi bir 'sınır teorisi' doğurduğunu iddia etmek pek mümkün değildir (Paasi, 2011). Sınır çalışmaları derken, yöntemsel tutarlılığın olmadığı, sınırların hem kavramsal hem coğrafi anlamlarının bir arada kullanıldığı bir literatürden bahsediyoruz. Sınır çalışmaları, kültürel kimliklerin öteki'yle arasına mütemadiyen çizdiği sınırlardan imparatorluklar/devletler arası sınırlar arasında gidip gelen bir yelpazede genişliyor. Geleneksel ya da kolonyal imparatorluklar arasındaki sınırın sosyal tarihin alanına girilmesini mümkün kılan altyapı merkez-çevre çalışmaları ve post-kolonyal literatür tarafından atılmıştı. Buna mukabil, ABD-Meksika sınırına ilişkin antropolojik çalışmalarla başlayan güncel sınır literatürünün bir kolu sınır bölgelerini kültürel bir karşılaşma ve melezleşme eşiğine indirgeyen çalışmalara evrilmeye başladı. Bu temayülün ortaya çıkmasında küreselleşme teorileriyle beraber ABD-Meksika sınırını kültürel bir model olarak alarak, bu modeli farklı sınır coğrafyalarına uygulayan çalışmalar önemli bir rol oynamıştır (Grimson, 2006; Vila, 1997; ayrıca bkz. bu sayıda Sarah Green). Bu yaklaşım yarı İspanyol, yarı Meksikalı-Amerikalı lezbiyen feminist Gloria Anzaldúa'nın (1987) radikal bir kimlik siyaseti öneren sınır aşma metaforunu coğrafi ve siyasi içeriğinden büyük ölçüde soyutlamış; sınır coğrafyalarının kendilerine özgü tarihlerini, eşitsizlik ve güç ilişkisi ve yapılarını göz ardı ederek yer-kürenin farklı koşullarında yürütülen sınır araştırmalarının sonuçlarını birbiriyle koşturmayıp da güçleştirmiştir.

Sınır çalışmalarının disiplinler arası bir alan olarak bütünlük arz etmemesinin yarattığı zorlukları ve bu zorlukların nasıl aşılabacağı hâlâ tartışmaya açıktır. Elinizdeki sayıdaki yazıları bu tartışmalara küllî bir cevap sunduğunu iddia etmek haddimizi aşacaktır. İlerleyen sayfalardaki yazıların, yine de, ülke coğrafyalarının sınırlarına yönelik olarak kısaca değerlendirdiğimiz uluslararası yazınla diyaloga girerek bir zemin açmaya çalıştığını ileri sürebiliriz. Sayı editörleri olarak bu diyalogu güçlendirmek adına uluslararası yazının önde gelen sınır araştırmacılarından bu disiplinlerarası alanın taşıdığı imkân ve sorunlara ilişkin görüşlerini istedik. Antropolog Sarah Green'in "Sınır Araştırmaları, Sınırla İlgili Bazı Düşünceler" başlıklı yazısıyla değişik araştırma gündemlerine sahip dört akademisyenin cevaplarına yer verdiğimiz yuvarlak masa tartışması, sınır çalışmaları alanının gelişimi, sosyal teoriye katkısı, coğrafi bölge farklılıklarının alanı ne ölçüde zenginleştirebildiği ve bu araştırmaların ortak bilgi üretimine hangi kanal ve araçlarla dönüştürülebileceğine dair eleştirel tartışmaları öne çıkarıyor.

Türkiye sınırlarına gelelim. Şüphesiz, Türkiyeli okurun uluslararası sınır çalışmalarıyla tanışması yeni değildir. Bundan on beş yıl kadar önce sahanın tozu ayakta-bılarından eksik olmayan Neşe Özgen, uluslararası yazında hızla güçlenen sınır ça-

İşmaları perspektifini bulduğumuz coğrafyaya taşıyan ilklerden biri oldu. Özgen'in sınırların kaydını düşmeye başlaması, Osmanlı devletinin 19. yüzyıl ortalarında emperyal sınırlarını kaydetmesi için görevlendirdiği Mehmet Hurşid Paşa'nın yazdığı *Seyahatname-i Hudud*'un ayak izlerini takip ederek 2001-2004 yılları arasında İran, Irak ve Suriye sınırlarını dolaştığı araştırma projesiyle oldu (Özgen, 2004). Özgen'in bu araştırması, Osmanlı sosyal düzeninden Cumhuriyet'e geçişle birlikte modern sınırın toplumsal yapı, sınır aşırı ilişkilennmeler ve ekonomiye etkisini değerlendirirken, yazarın takip eden araştırmaları sınır bölgelerine özgü 'sınır kültürü' ve 'sınır insanları'na odaklanıyordu (Özgen, 2005, 2006, 2007a, 2007c).

Aynı bölgenin yüz elli sene önceki sosyal tarihini yazmaya çalışan tarihçi Sabri Ateş ise sınır tartışmalarını Osmanlı çalışmalarına entegre etme denemesiyle bir ilk sayılabilir (Ateş, 2013). Ateş'in de içinde bulunduğu entelektüel ortam sömürgecilik ve post-kolonyal literatüründen ilham alarak Osmanlı imparatorluğu içi ve dışı sınırlar üzerine sosyal tarih çalışmaları ortaya koydular. Osmanlı-Sahara altı Afrika-sı, Yemen, İran ve Kürdistan sınırları bunlara örnek olarak verilebilir (Minawi, 2011; Kuehn; 2011; Ateş, 2013; Klein, 2011).

1990'lı yıllar boyunca Türkiye sınırlarına odaklanan antropoloji ve sosyoloji alanındaki incelemeler ağırlıklı olarak küreselleşmeyle beraber ulus ve sınırlarının hangi vatandaşların makbul sayılacağına dair ayırım çizgilerini çizmeye devam ettiğini vurguladı. Bu incelemelerin Türkiye bağlamındaki ulusaşırılık vurgusu, küreselleşme teorilerinin öngördüğü gibi ulus-devlet sınırlarının silikleşip ulusaşırı ağ ve mekanların ortaya çıkışından ziyade vatandaşlık ve dışlayıcılık sorunlarından kaynaklı gerilim ve çelişkilere yönelikti (Cizre, 2001; İçduygu ve Kaygusuz, 2004). Kürt meselesi bu gerilim ve çelişkilerin tam ortasında duruyordu. Bu incelemeler ayrıca küreselleşme süreçlerinin coğrafi sınırlara ilişkin hakim söylemleri nasıl dönüştürüp vatandaşlık çizgilerini nasıl yeniden tanımlayan sınır çizme pratikleri olduğu tartışmalarına öncelik verdi. AB'nin genişlemesi, Doğu Bloku'nun yıkılması, bağımsızlıklarını kazanan eski Sovyet Cumhuriyetleri'yle sınır kapılarının ticaret ve yolcu taşımacılığına açılması gibi siyasal ve ekonomik gelişmelerin din, etnisite, ulus ve toplumsal cinsiyet kimliklerini nasıl etkilediğini soruşturdu (Beller-Hann ve Hann, 1998; Pelkman, 2006; Parla, 2005; Özgen, 2007b). Sıradan insanların gündelik etkileşimlerinin 'aşağıdan küreselleşme' diyebileceğimiz şekilde, hem ulusaşırı ticaret ve insan trafiğini hem de imgelerin dolaşımını nasıl mümkün kıldığını inceledi (İçduygu ve Toktaş, 2002; Yüksek, 2007).

Bu sayıda okuyacağınız yazılar buraya kadar değindiğimiz kısıtlı araştırma sorularını derinleştirip onlara yenilerini ekliyor. Zeynep Kaşlı'nın yazısı yerel gazetelelerin söylemlerine ve Edirne sakinleriyle yapılan derinlemesine görüşmelere dayanarak, Türkiye ve Yunanistan arasındaki söylemsel sınırların ve şehirde mukim etnik/sosyal grupların arasındaki sosyal sınırların nasıl etkileşim içine girip zamanla değiştiğini araştırıyor. Sözgelimi, Türkiye-Yunanistan sınırının çizilmesi Türkiye'de kalan Rum nüfusu azınlığa dönüştürürken, Edirne'nin de 'ötekiler'i haline getirdiğini

gösteriyor. Bununla birlikte, Kaşlı'ya göre, AB üyelik süreci hem coğrafi sınırın anlamını değiştirdi, hem de şehrin yeni ötekileri addedilen düzensiz transit göçmenlere karşı vatandaşlık sınırlarını kalınlaştırdı. Burada AB'ye entegrasyonla birlikte devletler arası sınırların değişen statüsü sınır çizme süreçlerini açıklayan etmen olarak ortaya çıkar.

Gerda Heck, Türkiye'de yaşayan göçmen Kongoluların gündelik yaşam pratiklerini ele aldığı yazısında, Zeynep Kaşlı'nın iddialarını tamamlar biçimde, AB sınır politikalarının ülke sınırlarını aşan bu insanların yaşamlarını ne şekillerde etkilediğini ve ne ülkelerine geri dönebilen ne de başka bir ülkeye geçiş yapabilen bu insanların İstanbul'da hayatta kalma stratejilerini inceliyor.

Bu sayıda yer verdiğimiz bir diğer yazı hattı da, sınırların politik ekonomisine yönelik incelemelere ağırlık veren yazılardır. Sınır araştırmacıları, sınır coğrafyalarındaki iktisadi alanın ulus-devletin içtihatları ve formel piyasa düzenlemelerinden farklılaştığını ortaya koymuştur. İlerleyen sayfalardaki ilgili yazıların da, bu farklılaşmanın biçimlerini ve yeniden üretimini anlamaya yönelik çabalarından hareketle, ülkenin coğrafi sınırlarındaki servet yaratma ve geçim stratejilerinin salt ekonomik süreçler olarak değerlendirilmesine izin vermeyen çok yönlü ilişkilere dikkat çekiyorlar. Yazılarında çeşitli formel, kayıt dışı, yasaya aykırı ekonomilerin etnik ve sınıfsal yapılar, uluslararası sosyal ağlar, devletin kriminalizasyon pratikleri ve alternatif egemenlik pratikleriyle iç içe geliştiğini ortaya koyuyorlar.

Latife Akyüz'ün makalesi bu doğrultuda Sovyetler Birliği'nin dağılması sonrasında Sarp sınır kapısının açılmasıyla birlikte Türkiye-Gürcistan sınırında ortaya çıkan liminal yapıya, iki devlet 'arasında kalmışlığın' kendine özgü kural, kurum ve ilişki biçimlerini geliştirmesine odaklanıyor. Akyüz, yaklaşık elli yıl sonra 1988'de iki ülke arasında başlayan hareketliliğin ortaya çıkardığı sınır ekonomisini, bu ekonominin Hopa'daki etnik ve sınıfsal gruplar arasında nasıl bir işbölümü oluştuğunu inceliyor. H. Pınar Şenoğuz, Türkiye-Suriye sınırındaki Kilis'te 1960-1980 döneminde formel piyasa işleyişinin dışında kalan servet yaratma biçimlerine dikkat çekerek Türkiye'nin coğrafi çeperinde ortaya çıkan gündelik geçim stratejilerinin ne ölçüde 'ahlaki ekonomi' sayılabileceğini tartışıyor. Araştırmacı kasabada kayıt dışı faaliyetleri düzenleyen ekonomik ve etik toplumsal kuralların altını çizerek, sınıraşırı mübadele ve değer yaratma biçimlerinin alt sınıfların ahlaki ekonomisini oluşturduğu kadar, yukarı hareketliliği sağlayan servet birikimlerine de dönüştürdüğünü ileri sürüyor.

Fırat Bozçalı'nın yazısı, Türkiye-İran sınırında petrol, sigara ve gıda malları kaçakçılığını inceleyerek, bu malların 'yasaya aykırılığı'nın siyasal, ekonomik ve sosyal süreçlerin etkilediği bir dizi olumsal hukuk pratiği ve söylemiyle belirlendiğini, bu temsillerin sürekli olarak değiştiğini gösteriyor. Öyle ki mal dolaşımına konan 'resmi' sınırlar, malın kaçak oluşunun birbirinden farklı ve karşıt biçimlerde tanımlandığı, adli yargının bu tanımlara dayanarak alınan emsal kararlar üzerinden yasallığının tescil edildiği gündelik mahkeme pratikleri aracılığıyla müzakere edilip yeni-

den kurulur. Bozçalı petrol ticaretini kanun hükmünde kararname ve gizli genelgelerle düzenleyen yasal çerçevedeki değişikliklerden hareketle, hukuki süreçlerin 'keyfi' yönünü ortaya koyup, Van'daki yerel mahkeme etnografisine dayanarak akaryakıt kaçakçılığının Türk Silahlı Kuvvetleri ile PKK arasındaki savaş ve çatışma bağlamında tanımlandığını savunuyor.

Ömer Özcan ve Emrah Yıldız'ın etnografik incelemeleri, sınıraşırı kayıt dışı ekonomiler ve coğrafi hareketliliğin üçlü İran, Irak ve Türkiye sınırının çevrelediği Yüksekova'da ve Suriye Kürdistanı'nda toprağa dayalı egemenliğin çoğullaşmasına nasıl hizmet ettiğine işaret ediyor. Özcan makalesinde, 2013 yılında ilan edilen Barış süreci çerçevesinde ve sonrasında ortaya çıkan sınır geçme ve kaçakçılık pratiklerine, değişen güvenlik önlemlerinin bu bölgede yaşayan insanların mekân algısında ve sosyo-ekonomik ilişkilerinde yarattığı değişime odaklanıyor. Sınırın sadece egemenlik alanlarını belirleyen çizgiler olmaktan çıkıp, nasıl muğlaklaştığını ve gözetleme teknolojileri ve kontrol noktalarıyla coğrafyaya yayılan, sosyo-ekonomik ilişkileri şekillendirerek toplumsal hayata nüfuz eden ve insanların gündelik hayat deneyimlerini, devletle karşılaşma biçimlerini ve gelecek beklentilerini dönüştüren bir gerçeklik haline geldiğini kaçak sigara ticareti pratikleri üzerinden ortaya koyuyor.

Yıldız'ın son derece zengin ve incelikli etnografik betimlemeleri, İran-Türkiye-Suriye arasında Şiiilerin ziyaret mekânlarına uzanan Fukara Hacı üzerinden yürüyen kayıt dışı ticaret ağının Suriye'deki ayaklanma ve bölgesel savaşla kesilmesiyle birlikte Gaziantep'te boşalan İran Pazarı tacirlerin sosyal ve ailevi bağlardan yararlanarak nasıl yeniden rota çizdiğini resmediyor. Tacirlerin hikâyeleri, bu yeni ticaret hareketliliğinin bölge coğrafyasını yeniden tahkim edip, gerek Suriye'de yaşanan Kürt Özgürlük hareketi gerek Nusra Cephesi ve Irak Şam İslam Devleti (İŞİD) tugaylarının yeni egemenlik oluşumlarını nasıl çevrelediğine ışık tutuyor.

Bu noktada, Ali Saltan'ın çeşitli sergilerle görücüye çıkan fotoğraflarına da bu sayıda özellikle yer vermek istedik. Bu sayede, hem görselliğin gücünden yararlanmak istedik, hem de sınırın materyal ve duygulanımsal boyutunu öne çıkarmak istedik.

Son olarak, Ezgi Tuncer zor bir işe soyunup sınır bölgelerinin iktidarlar eliyle nasıl hem dışlanıp aynı zamanda içeride tutulabildiğini, nasıl yasaklı ve istisnai kamp-lara dönüştürüldüğünü Mardin merkez ve Kızıltepe ilçesi örneğinde ele alıyor. Bölgeyi, Agamben'in izinden giderek bir 'Kamp' olarak tanımlayan Tuncer, ele aldığı sınır coğrafyasında, deneyimin ve belleğin ortaya çıkardığı sınır tahayyülüne ve bu algının nitelendirdiği 'bölge'ye odaklanıyor.

Toplum ve Bilim'in bu sayısında, çeşitli boyutlarıyla incelenen sınır tartışmaları dışında, dosyadan bağımsız bir yazıya da yer veriyoruz. Umut Azak'ın müze ve ibadethane arasındaki "sınır"a raptedilen Ayasofya etrafındaki tartışmaları ele aldığı makalesi, bu sayımızda başka bir tartışmanın çerçevesini çiziyor.

Başta söylememiz gereken şeyi sona bıraktık. Türkiye'de son birkaç yıl içinde ya-

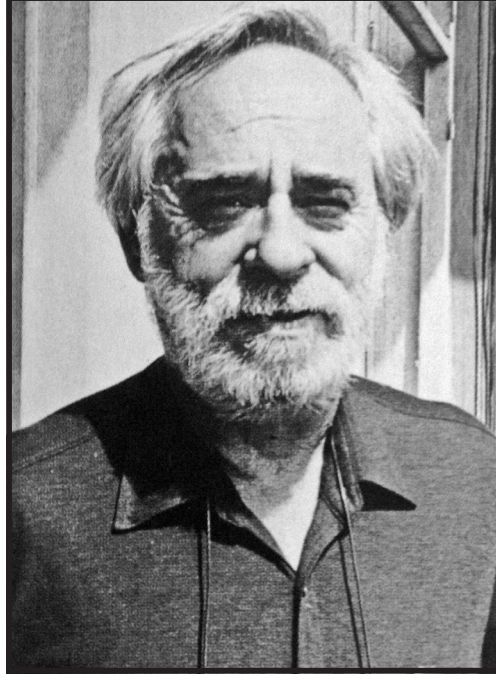
şanan gelişmeler, sınır boylarında yakıcı sorunlarına dikkat çekti. Roboski katliamı, Reyhanlı bombalaması, Suriye savaşı ve göçmen karşıtı ırkçılık, çok katmanlı mülteci meselesi, başta Akdeniz olmak üzere Ege ve İstanbul Boğazı'nın göçmen toplu mezarına dönüşmeye başlaması, Suriye'deki bölgesel savaşla ilintili olarak devletin ayrımcı sınır politikaları, sınır çalışmalarının davetkâr araştırma gündemlerini hem bu coğrafyaya taşıyor, hem de gölgeliyor. Fazla söze ne hacet. Bu sayıyı son dönemde sınırlarda ve sınırlar ötesinde mücadele ederken kaybettiğimiz canlara ithaf etmek isteseydik satırlar yetmezdi. Sınırların toplumun fay hatları olarak ta içimizden geçtiğini bir kez daha teyit ediyoruz. Anzaldúa'nın hatırlattığı gibi, insan oluşumuz bu fay hatlarını yok saymak yerine tam ortasında yer aldığımızı idrak etmekten geçiyor.

LATİFE AKYÜZ - SEDA ALTUĞ - H. PINAR ŞENOĞUZ

KAYNAKÇA

- Anzaldúa, G. E. (1987) *Borderlands/La Frontera: The New Mestiza*, Aunt Lute Books.
- Ateş, S. (2013) *Ottoman-Iranian Borderlands Making a Boundary, 1843-1914*, Cambridge, New York, Cambridge Üniversitesi Yayınları.
- Beller-Hann, I ve Hann, C (1998) "Markets, morality and modernity in north-east Turkey" Thomas Wilson ve Hastings Donnan (der.) *Border Identities: Nation and State at International Frontiers* içinde, Cambridge Üniversitesi Yayınları, 237-262.
- Grimson, A. (2006) "Cultures Are More Hybrid than Identifications: A Dialogue on Borders from the Southern Cone", *Latino Studies*, 4: 96-119.
- İçduygu A. ve Toktaş, Ş. (2002) "How Do Smuggling and Trafficking Operate via Irregular Border Crossings in the Middle East?", *International Migration*, 40 (6): 25-52.
- Klein, J. (2011) *The Margins of Empire Kurdish Militias in the Ottoman Tribal Zone*, Stanford, Kaliforniya, Stanford Üniversitesi Yayınları.
- Kolossov, V. (2005) "Border Studies: Changing Perspectives and Theoretical Approaches" *Geopolitics*, 10(4): 606-632.
- Kuehn, T. (2011) *Empire, Islam, and Politics of Difference. Ottoman Rule in Yemen, 1849-1919*, Boston, Brill Yayınları.
- Minawi, M. (2011) *Lines in the Sand, The Ottoman Empire's Policies of Expansion and Consolidation along its African and Arabian Frontiers*, Yayınlanmamış Doktora tezi, New York Üniversitesi, Tarih ve Ortadoğu Çalışmaları Bölümü.
- Newman, D. (2003) "On borders and power: A Theoretical Framework", *Journal of Borderland Studies*, 18 (1): 13-25.
- Özgen, N. (2004) *Sınır Kasabaları Sosyolojisi Araştırma Projesi*, TUBITAK and Ege University Bilim-Teknoloji Uygulama ve Araştırma Merkezi (EBILTEM), İzmir (<http://neseozgen.net/wp-content/uploads/26.pdf> adresinden indirilebilir)
- Özgen, N. (2005) "Sınırın İktisadi Antropolojisi: Suriye ve Irak Sınırlarında İki Kasaba" Belkis Kümbetoglu ve Hande Birkalan-Gedik (der.) *Gelenekten Geleceğe Antropoloji* içinde, Epsilon Yayınları, 100-129.
- Özgen, N. (2006) "Vatanın Çerçevesi Olarak Sınırlar: Haco Ağa ve Alakamış Katliamı Örneği" *Tiroj*, Eylül-Ekim.
- Özgen, N. (2007a) "Devlet, Sınır, Aşiret: Aşiretin Etnik Bir Kimlik Olarak Yeniden İnşası", *Toplum ve Bilim*, no:108, 239-261.
- Özgen, N. (2007b) "Öteki'nin Kadını: Beden ve Milliyetçi Politikalar", *Türkiye'de Feminist Yaklaşımlar*, no. 2. (<http://www.feministyaklasimlar.org/sayi-02-subat-2007/otekinin-kadini-beden-ve-milliyetci-politikalar/> adresinden indirilebilir)

- Özgen, N. (2007c) "Bir Tapunun Peşinde: Kafkasya'da Göçlerin Vatandaşlık ve Mülkiyet Üzerine Etkileri, Ardahan Örneği", yayınlanmamış tebliğ, CONF/CFP-E/Im/Migration and Culture Konferansı, 15-17 Eylül, İstanbul. (<http://neseozgen.net/wp-content/uploads/22.pdf> adresinden indirilebilir)
- Paasi, A. (2011) "A "Border theory": an unattainable dream or a realistic aim for border scholars?" Doris Wastl-Walter (der.) *A Research Companion to Border Studies* içinde, Aldershot, Ashgate, 11-31.
- Parla, A. (2005) "Locating the Homeland: Bulgarian-Turkish "Return" Migration in Transnational Perspective", konferans tebliği, The Oxford Symposium on (Trans)nationalism in South East Europe, 17-19 Haziran, South East European Studies at Oxford, St Antony's College, Birleşik Krallık. (<http://www.sant.ox.ac.uk/esc/esc-lectures/parla.pdf> adresinden indirilebilir)
- Pelkman, M. (2006) *Defending the Border: Identity, Religion, and Modernity in the Republic of Georgia (Culture and Society after Socialism)*, Cornell Üniversitesi Yayınları.
- Vila, P. (1997) "Narrative identities: The employment of the Mexican on the U.S.-Mexican border", *Sociological Quarterly*, 38(1): 147-194.
- Yükseker, D. (2007) "Shuttling Goods, Weaving Consumer Tastes: Informal Trade between Turkey and Russia", *International Journal of Urban and Regional Research*, 31(1): 60-72.

Sencer Divitçioğlu (1927-2014)

Türkiye'deki sosyal bilimler camiasının en özellikli isimlerinden birisiydi. İktisat hocası olarak yazdığı ve tartıştıklarıyla 1960'ların ikinci yarısında hem Türkiye, hem Osmanlı tarihi tartışmalarını hem de o dönem sosyal ve siyasal gücü yükselmiş olan sosyalist hareketin fikir dünyasını etkiledi. Genellikle olduğu gibi fikirleri tartışılmak yerine, sosyalist siyasal hayattan dışlanmak ve sadece akademi içinde sayılmakla yetinilen bir kaderi yaşadı; akademideki kariyeri ise her zaman parlak ve etkileyiciydi. Orta Asya Türk tarihi ve kültürü üzerine yaptığı araştırmalar ise, bir sosyal bilim disiplininin başka bir disipline merakla ve tutkuyla yapılan bir geçişin en ilgi çekici örneklerinden birini teşkil eder. Aynı zamanda ilgilerini ve araştırmalarını makale ve kitaplarla ortaya koymak konusunda muazzam bir üretkenlik göstermiştir. *Toplum ve Bilim*'in 1977'de ortaya çıkmasının ve yayın faaliyeti boyunca sosyal bilimin çeşitli alanlarına kapsamlı bir merak göstermesinin bir anlamda "müsebbibi" de Sencer Divitçioğlu'dur. Dergimizin kurucu editörlerinden Sencer Divitçioğlu'nun anısı önünde saygıyla eğiliyoruz.